

Training Needs Assessment of The Livestock Farmers in Khorramabad Township Using the Borich Model

Fereshteh Hafezi¹, Masoud Bijani^{2*}

¹ Ph. D. Student, Department of Agricultural Extension and Education, College of Agriculture, Tarbiat Modares University (TMU), Tehran, Iran

² Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, College of Agriculture, Tarbiat Modares University (TMU), Tehran, Iran. Email: mbijani@modares.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Full Paper

Article history:
Received: 04.06.2023
Revised: 10.07.2023
Accepted: 14.08.2023

Keywords:
Needs analysis
Animal husbandry
Borich
Skill training

ABSTRACT

Since livestock farmers have a prominent role in raising the efficiency and effectiveness of livestock farming activities and the quantity and quality of products of this sub-sector, therefore, it is important to know the educational needs. The main purpose of this study was to assess the training needs of livestock farmers in the villages of Khorram Abad using the Borich needs assessment model. The current research is applied in terms of purpose, descriptive in terms of methodology, and survey field in terms of the method of data collection. The statistical population included all livestock farmers of Khorramabad township (N=12014). The sample size was determined using Krejcie & Morgan, 372 people. The content validity of the questionnaire was confirmed by the formation of a specialized group of experts in the field of agricultural extension and education at Tarbiat Modares University and the staff of the General Veterinary Department of Khorramabad Township. A pilot test and Cronbach's alpha reliability coefficient were used to measure reliability, and SPSS₂₆ software was used for data analysis. Based on the results obtained in this research, 32 required qualifications and abilities were prioritized based on the priority score obtained from the Borich model. The results indicate that the highest and most training needs of livestock farmers included how to inject drugs into livestock, livestock insurance, artificial insemination, and personal and health care that require high training.

Cite this article: Hafezi, F., & Bijani, M. (2023). Training needs assessment of the livestock farmers in Khorramabad Township using Borich model. *Journal of Rural Development and Extension Studies*, 2 (1), 35-51

© The Author(s).

Publisher: University of Zanjan

نیازسنجی آموزشی دامداران شهرستان خرم‌آباد با استفاده از مدل بورچ

فرشته حافظی^۱، مسعود بیژنی^{۲*}

^۱ دانشجوی دکتری، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
^۲ دانشیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران، رایانامه: mbijani@modares.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله کامل علمی- پژوهشی	از آنجا که دامداران نقش بارزی در بالا بردن کارایی و اثربخشی فعالیتهای دامداری و کمیت و کیفیت تولیدات این زیر بخش دارند، بنابراین شناخت نیازهای آموزشی اهمیت دارد. هدف کلی این پژوهش نیازسنجی آموزشی دامداران روستاهای شهرستان خرم‌آباد با استفاده از مدل نیازسنجی بورچ بود. پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی، به لحاظ روش شناسی توصیفی و از لحاظ نحوه جمع‌آوری اطلاعات نیز از نوع تحقیقات پیمایشی - میدانی است. در این پژوهش جامعه آماری شامل تمامی دامداران شهرستان خرم‌آباد در استان لرستان در سال ۱۴۰۰ می‌باشند که بنا بر اطلاعات گرفته‌شده از مرکز آمار ایران، تعداد کل دامداران در این شهرستان حدود ۱۲۰۱۴ نفر می‌باشد. با بهره‌گیری از جدول کرجسی و مورگان و روش نمونه‌گیری تصادفی با انتساب متناسب، تعداد ۳۷۲ نفر از دامداران انتخاب شدند. روایی شکلی و محتوایی ابزار تحقیق از طریق تشکیل گروه تخصصی متخصصان رشته ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و کارکنان اداره کل دامپزشکی شهرستان خرم‌آباد مورد تأیید قرار گرفت. برای سنجش پایایی از پیش‌آزمون و محاسبه ضریب پایایی آلفای کرونباخ و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار SPSS ²⁶ استفاده شد. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش ۳۲ صلاحیت و توانمندی موردنیاز بر پایه نمره اولویت که از مدل بورچ به دست آمده اولویت‌بندی شدند. تجزیه و تحلیل نشان داد که بالاترین و بیشترین نیاز آموزشی دامداران عبارت‌اند از: نحوه تزریق دارو به دام، بیمه دام، تلقیح مصنوعی و مراقبت‌های فردی و بهداشتی که نیاز به آموزش بالایی دارند.
واژه‌های کلیدی: تحلیل نیازها دامداری بورچ مهارت‌آموزی	

استناد: حافظی، ف. و بیژنی، م. (۱۴۰۲). نیازسنجی آموزشی دامداران شهرستان خرم‌آباد با استفاده از مدل بورچ. دو فصلنامه تحقیقات ترویج و توسعه روستایی. ۲ (۱)، ۳۵-۵۱.

دامداری جزو بنیان‌های معیشت روستاییان به شمار می‌رود و در کنار سایر فعالیت‌های اقتصادی نظیر زراعت، باغداری، طیورداری و صنایع دستی، نقش مهمی در حیات اقتصادی روستاییان دارد. بنا بر برآوردهای فائو (۲۰۱۹) دامداری ۴۰ درصد ارزش تولیدات کشاورزی جهان را در برمی‌گیرد و تأمین‌کننده‌ی معیشت و امنیت غذایی حدود ۳/۱ میلیارد نفر از جمعیت کره‌ی زمین است (Puente-Rodriguez et al., 2019). این بخش همواره توانسته است طیف وسیعی از محصولات و کالاهای موردنیاز بشر را فراهم نماید. در همین راستا، فعالیت‌های دامداری در کنار فعالیت‌های کشاورزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از آنجا که برخی تولیدات کشاورزی می‌تواند مورد تغذیه دام قرار گیرد، نگهداری بعضی از دام‌ها نیز می‌تواند مکمل فعالیت‌های کشاورزی باشد (Abdel Rahman Ibrahim et al., 2014). از این رو، در بسیاری از کشورها بخش دامداری و دامپروری در حال رشد سریع است به گونه‌ای که انتظار می‌رود تقاضای جهانی برای محصولات دامی تا سال ۲۰۵۰ حدود دو برابر شود (Rojas- Downing et al., 2017). در بیان علل این رشد می‌توان گفت رشد جمعیت، شهرنشینی، تغییر الگوی مصرف، تحولات مربوط به دانش و فناوری و از همه مهم‌تر افزایش درآمد در کشورهای در حال توسعه و بهبود سطح زندگی جهانی، نیاز به تولیدات این بخش را روزبه‌روز افزایش می‌دهد (Thornton, 2010). بر این اساس در بسیاری از کشورهای جهان به‌ویژه کشورهای توسعه‌یافته، برای پایداری و استمرار دامداری برنامه‌های حمایتی متنوع و سرمایه‌گذاری‌های بسیاری انجام می‌شود تا بدین وسیله ریسک اقتصادی دامداری کاهش یابد و فعالیت‌های مولد دامداری محقق شود (Garcia- Ruize et al., 2016). اگرچه تکنولوژی موفق به جایگزینی سهم فراوانی از نقش نیروی انسانی در صنعت شده، اما در دامداری، بهره‌وری اصلی همچنان وابسته به نیروی انسانی است. بنابراین وجود مشکلات بهداشتی و عدم دسترسی به خدمات مفید و مؤثر نظیر آموزش بهداشت، تزریق واکسن، انجام معاینات پزشکی در کنار وقوع حوادث و بیماری‌ها می‌تواند با اثرات مخربی بر سلامت دامداران و کارایی آنان همراه باشد (تیرگر و همکاران، ۱۳۹۱). گروهی از کارشناسان معتقدند که به‌منظور کاهش فقر و ایجاد اشتغال و تعادل جمعیتی می‌بایست با حفظ و ارتقای کارایی این واحدها و برخوردار کردن آنها از دانش فنی و مدیریتی روز شرایط تولید عمده غذایی را در واحدهای گاو‌داری فراهم کرد (Rivera-Free & Lopez., 2012). اولین گام در این راستا شناسایی و تعیین نیازهای آموزشی شاغلان واحدهای دامداری است که از آن تحت عنوان نیازسنجی یاد می‌شود. بدون انجام یک نیازسنجی درست، امکان تنظیم درست اهداف برنامه، تخصیص منابع لازم و ارائه دیدگاه‌ها و روش‌های مناسب برای رفع این نیازها وجود ندارد. با نیازسنجی مشخص می‌گردد که مشکل در کجاست و کدام بخش از مشکل نیاز به کدام مداخله دارد. درواقع انجام نیازسنجی به ارتقا و بهبود دوره‌های مهارتی کمک بسزایی می‌کند. تعیین نیازهای آموزشی عبارت است از شناسایی نیازها و درجه‌بندی آنها به ترتیب اولویت و انتخاب نیازهایی که باید کاهش یافته و یا حذف شود (منفرد و همکاران، ۱۳۹۸). انجام نیازسنجی دقیق آموزشی می‌تواند شالوده اصلی برای طرح‌ریزی و اجرای یک برنامه آموزشی مناسب باشد. طرح‌ریزی و اجرای برنامه‌های نیازسنجی در هر سطحی مستلزم پیروی از یک طرح و الگوی مشخص است و گزینش مدل مناسب می‌تواند باعث افزایش دقت و اعتبار فرآیند نیازسنجی شود (زرافشانی و همکاران، ۱۳۹۰) در طی چهار دهه‌ی گذشته مدل‌های نیازسنجی زیادی به وجود آمده‌اند که هر یک از این مدل‌ها دارای هدف‌های ویژه‌ای هستند، از جمله مدل نیازسنجی گیلبرت^۱ (۱۹۸۷)، مورک و ویزا^۱ (۱۹۸۸)، کافمن^۲ (۱۹۹۲)

¹ Gilbert

بارتون و میلر^۳ (۱۹۹۱)، گوردون^۴ (۱۹۹۴)، هانوم و هانس (۱۹۸۹) و بورچیچ^۵ (۱۹۸۰) (Conklin et al., 2003). بورچیچ نیاز آموزشی را فاصله بین هدف آموزشی و عملکرد مربوط به آن هدف تعریف می‌کند. مدل بورچیچ یک مدل خود ارزشیابی است که به داوری آموزشگران از توانایی‌های حرفه‌ای خودشان در دو بعد اهمیت و توانایی تکیه می‌کند. در مدل‌های رایج، هنگامی که به‌طور مستقیم از پاسخگویان خواسته می‌شود تا نیازهای آموزشی خود را بیان کنند، ممکن است نیازهای آموزشی با جهت‌گیری‌هایی که مبتنی بر کاهش آن‌ها باشد، بیان شوند (امین خندقی و همکاران، ۱۳۹۱) لیکن در مدل بورچیچ با توجه به این‌که پاسخگویان به‌طور غیرمستقیم نیازهای آموزشی خود را بیان می‌کنند و این محقق است که با محاسبات ریاضی، نیازهای آموزشی را تعیین می‌کند، شناسایی نیازهای آموزشی دارای درستی و دقت بیشتری است (زرافشانی و همکاران، ۱۳۹۰).

استان لرستان به‌عنوان یکی از استان‌های کشور ایران با بیش از ۶ میلیون رأس دام سبک و سنگین و تولید سالانه ۲۳۴ هزار تن شیر خام و ۲۸ هزار تن گوشت قرمز یکی از مناطق مهم برای دام‌پروری در کشور محسوب می‌شود (سازمان جهاد کشاورزی لرستان، ۱۳۹۶). بنا بر اطلاعات گرفته‌شده از مرکز آمار ایران تعداد کل دامداران در شهرستان خرم‌آباد، مرکز استان لرستان، حدود ۱۲۰۱۴ نفر می‌باشند. از آنجاکه دامداران نقش بارزی در بالا بردن کارایی و اثربخشی فعالیت‌های دامداری و کمیت و کیفیت تولیدات این زیر بخش دارند، بنابراین شناخت نیازهای آموزشی این نیروها می‌تواند باعث بهبود پرونده‌های این زیربخش شود. از طرفی با توجه به تحقیقات به‌عمل‌آمده برنامه‌های آموزشی دامداران شهرستان خرم‌آباد به‌صورت مقطعی بوده و برنامه‌ای مداوم و پیوسته صورت نگرفته است. بنابراین عدم شناخت کمبودهای آموزشی و مهارتی آن‌ها مهم‌ترین مسئله تحقیق می‌باشد. با توجه به اهمیت موضوع ضروری است برای توسعه کمی و کیفی تولیدات این بخش، نیازهای آموزشی دامداران و اولویت این نیازها بررسی شود، لذا هدف کلی این پژوهش تعیین نیازهای آموزشی دامداران روستاهای شهرستان خرم‌آباد با استفاده از مدل نیازسنجی بورچیچ می‌باشد که برای رسیدن به این هدف، اهداف جزئی زیر را دنبال می‌کند:

- شناسایی ویژگی‌های فردی، حرفه‌ای و اقتصادی دامداران شهرستان خرم‌آباد

- وضعیت مهارت‌های دامداران شهرستان خرم‌آباد

- اولویت‌بندی نیازهای آموزشی (MWDS)

- ارائه پیشنهادها کاربردی به‌منظور افزایش سطح دانش علمی و عملی دامداران

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

با توجه به هدف اصلی پژوهش و با در نظر گرفتن محدوده موضوعی تحقیق، نتایج برخی از مهم‌ترین مطالعات تجربی انجام‌شده در داخل و خارج از کشور مرور شده است؛ اما در زمینه نیازسنجی آموزشی دامداران در داخل کشور در سال‌های اخیر تحقیقات اندکی انجام‌شده است که در ادامه به بررسی مطالعات انجام‌شده پرداخته می‌شود.

یافته‌های تحقیق ملاشاهی و ارباب (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "نیازسنجی دوره‌های آموزشی عشایر منطقه سیستان در خصوص الگوی مناسب تغذیه دام" نشان از آن داشت که آشنایی با خوراکی‌های مورد نیاز دام، آشنایی با روش‌های

¹ Murk & Wells

² Kafman

³ Bartun & Mirrill

⁴ Gordon

⁵ Borich

برآورد نیاز غذایی دام و اصول تغذیه دام و احتیاجات تغذیه‌ای دام از اولویت بالایی نسبت به سایر موارد برخوردار بوده‌اند. گل محمدی و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه خود با عنوان "ارزیابی نیازهای آموزشی ترویجی گاوداران پرورش‌دهنده گاو شیری در مجتمع دامداری شهر اسلامی استان خراسان جنوبی" دریافتند که منبع اصلی رشد سالانه تولید محصولات غذایی با منشأ دامی، شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدید مجتمع‌های تولیدی و تدوین راهبردهای مناسب جهت ارائه راهکارهای مدیریتی با توجه به محدودیت منابع در هر منطقه می‌باشد. همچنین اندازه‌گیری بهره‌وری یکی از ضرورت‌ها برای استفاده بهینه از منابع و اداره واحدهای تولیدی می‌باشد.

پادار یامچی (۱۳۸۳) در تحقیق خود با عنوان "بررسی نگرش و نیازهای آموزشی دامداران در زمینه‌ی تلقیح مصنوعی (مطالعه‌ی موردی: مزارع گاوهای شیری شهرستان مرند)" نشان داد دانش فنی افراد در این زمینه در سطح متوسط است و اولویت نیازهای آموزشی آنان به ترتیب عبارت‌اند از: مدیریت اصلاح نژاد، بهداشت تلقیح مصنوعی، شناسایی فحلی گاوها و تغذیه.

نتایج مطالعه حاجی میررحیمی (۱۳۸۲) با عنوان "بررسی نیازهای آموزشی شاغلان گاو‌داری‌های نیمه‌صنعتی استان قم" نشان داد نیازهای آموزشی افراد مزبور به ترتیب به موضوعات شیردوشی، تولیدمثل، پرورش گاو، بهداشت واحد گاو‌داری، بیماری‌های گاوهای شیری و پروراری، مدیریت اقتصادی واحد گاو‌داری و تغذیه گاوهای شیری و پروراری، اختصاص دارد. همچنین تفاوت در نوع نظارت بر واحدهای گاو‌داری و سطح سواد شاغلان، اختلاف معنی‌داری در سطح دانش و مهارت آن‌ها ایجاد کرده است. دایدریکسن (Dideriksen, 2018) در تحقیقی با عنوان "نیازسنجی آموزشی تولیدکنندگان گوشت گاو در کلرادو" بیان می‌کند که هرگز ارزیابی جامع نیازهای تولیدکنندگان گوشت گاو انجام نشده است و به این نتیجه دست یافت که نیازهای تولیدکنندگان گوشت به ترتیب درک اولویت‌های دامداران، استراتژی‌های ارتباطات ترجیحی و ارتباط با دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی می‌باشند (Dideriksen, 2018).

نتایج مطالعه کومار سایت و همکاران (Kumar Singh et al., 2018). با عنوان "مطالعه نیازهای آموزشی برای شیوه‌های پرورش دام در منطقه باندا در اوتار پرادش (U.P)" نشان داد تغذیه، مدیریت، اصلاح نژاد و مراقبت‌های بهداشتی مهم‌ترین اولویت‌های آموزشی دامداران می‌باشند (Kumar Singh et al., 2018). یافته‌های تحقیق کارا شوموی (Shumway, 2013) با عنوان "نیازسنجی آموزشی ارتقای امنیت دام‌ها و اسب‌ها برای جوانان منطقه داین" نشان داد که جوانان از آموزش‌های شبکه‌های اجتماعی اینترنتی برای ارتقای امنیت و سلامت دام‌های خود استفاده می‌کنند، چراکه از دیدگاه آنان بزرگ‌ترین مسئله آن‌ها عدم آموزش از جانب بزرگ‌ترهانشان است (Shumway 2013). سلیزل و همکاران (Tselaesele, 2018) در پژوهش خود با عنوان "نیازسنجی آموزشی برای تغییر شکل گاو‌داری‌های کوچک در بوتسوانا" عنوان کردند که دامداران بوتسوانا به ترتیب در زمینه‌های حساب‌های مزرعه، تلقیح مصنوعی، خوراک و تغذیه که شامل بیماری‌های تغذیه‌ای و مدیریت آن می‌باشد نیاز به آموزش دارند (Tselaesele et al., 2018).

محدوده مورد مطالعه

در این پژوهش جامعه آماری شامل تمامی دامداران شهرستان خرم‌آباد در سال ۱۴۰۰ می‌باشند که بنا بر اطلاعات گرفته شده از مرکز آمار ایران، تعداد کل دامداران در این شهرستان حدود ۱۲۰۱۴ نفر می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)

¹.DINÉ

که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) و روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب، ۳۷۲ دامدار به صورت مرحله‌ای و به شرح ذیل انتخاب شدند. در مرحله اول هر چهار بخش پاپی، بیران شهر، زاغه و مرکزی شهرستان خرم‌آباد انتخاب شدند و با توجه به تعداد بهره‌برداران در هر بخش و به تفکیک در هر دهستان، درصد نمونه‌ی انتخابی از هر دهستان از حجم نمونه مشخص گردید. سپس در هر دهستان نمونه‌ها به‌طور تصادفی ساده انتخاب و اطلاعات لازم از آن‌ها به‌وسیله‌ی پرسشنامه کسب گردید. محدوده‌ی مکانی این پژوهش نیز شهرستان خرم‌آباد، مرکز استان لرستان می‌باشد. شکل شماره ۱، موقعیت جغرافیایی شهرستان خرم‌آباد را نشان می‌دهد.

جدول ۱- توزیع نمونه‌ها در دهستان

بخش (تعداد دامدار)	دهستان	تعداد جامعه	درصد از حجم نمونه	تعداد نمونه
بیرانشهر (۲۵۳۰)	بیرانوند جنوبی	۱۵۰۰	۱۲/۴۸	۴۶
	بیرانوند شمالی	۱۰۳۰	۸/۵۷	۳۲
زاغه (۲۸۵۰)	رازان	۷۰۰	۵/۸۲	۲۲
	زاغه	۱۲۵۰	۱۰/۴۰	۳۸
	قائدرحمت	۹۰۰	۷/۴۹	۲۸
	ازنا	۶۱۸	۵/۱۴	۱۹
مرکزی (۴۳۸۴)	ده پیر جنوبی	۶۰۹	۵/۰۶	۱۸
	ده پیر شمالی	۶۱۷	۵/۱۳	۱۹
	رباط	۶۰۰	۴/۹۹	۱۸
	کرگاه غربی	۷۰۰	۵/۸۲	۲۲
	کرگاه شرقی	۵۰۰	۴/۱۶	۱۷
پاپی (۲۲۵۰)	کاکا شرف	۷۴۰	۶/۱۵	۲۳
	سپیددشت	۲۲۵۰	۱۸/۸۲	۷۰
	جمع کل (۱۲۰۱۴)	۱۲۰۱۴	۱۰۰	۳۷۲

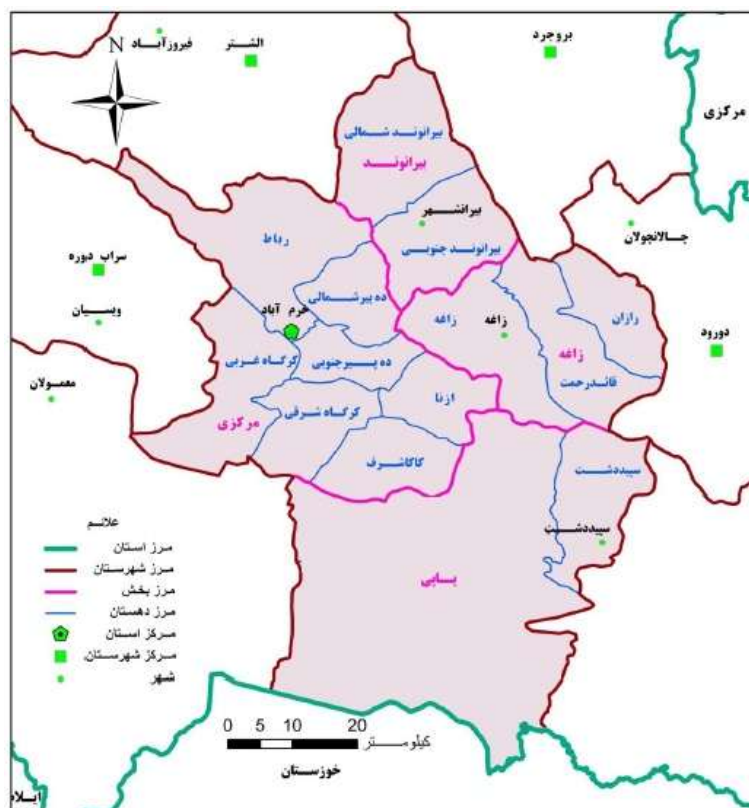
منبع: یافته‌های پژوهش

روش پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، کاربردی، به لحاظ روش‌شناسی توصیفی و از لحاظ نحوه‌ی جمع‌آوری اطلاعات نیز از نوع تحقیقات پیمایشی - میدانی است که در آن به نیازسنجی آموزشی دامداران شهرستان خرم‌آباد پرداخته است. ابزار گردآوری اطلاعات تحقیق مبتنی بر پرسشنامه بوریچ می‌باشد که شامل صورتی از شایستگی‌هایی است که با استفاده از مقیاس لیکرت، وضعیت کنونی و وضعیت مطلوب افراد در زمینه هر شایستگی را می‌سنجد (آقایی و همکاران، ۱۳۹۳). در رابطه با نیازسنجی آموزشی، این مدل بر پایه اختلاف نمره بین میزان اهمیت موضوع آموزشی و توانمندی فرد در آن زمینه، بنا نهاده شده است. پرسشنامه تحقیق دارای دو بخش که بخش اول شامل اطلاعات و مشخصات فردی، حرفه‌ای و اقتصادی دامداران بود. در بخش دوم پرسشنامه نیز گویه‌ها یا نیازهای آموزشی و نیز تعیین اولویت‌های آموزشی دامداران در رابطه با مسائل مربوط به دامداری و دامپروری انجام شد. گویه-

¹. Krejcie & Morgan

ها یا نیازهای آموزشی به صورت علمی از دیدگاه محققان مشخص شد و سپس در قالب پرسشنامه ۳۲ سوالی در ۵ حیطه آموزشی شامل اقتصادی (۴ گویه)، اجتماعی (۶ گویه)، زیرساختی (۴ گویه)، بهداشت محیط (۴ گویه) و تغذیه و مراقبت (۱۴ گویه) مورد بررسی قرار گرفتند.

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

جدول ۲ - میزان پایایی بخش‌های مختلف پرسشنامه

بخش‌های پرسشنامه	تعداد گویه	ضریب آلفای کرونباخ (بخش مهارت)	ضریب آلفای کرونباخ (بخش اهمیت و لزوم آشنایی)
تغذیه و مراقبت	۱۴	۰/۷۵۳	۰/۸۲۷
بهداشت محیط	۴	۰/۷۸۳	۰/۷۳۳
اقتصادی	۴	۰/۷۰۲	۰/۷۸۳
زیرساختی	۴	۰/۷۱۶	۰/۷۰۲
اجتماعی	۶	۰/۷۵۵	۰/۷۵۵
جمع	۳۲		

منبع: یافته‌های پژوهش

روایی پرسشنامه نیز از نظر روایی شکلی از طریق تشکیل گروه تخصصی، متخصصان رشته ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و کارکنان اداره کل دامپزشکی شهرستان خرم‌آباد مورد تأیید قرار گرفت. برای سنجش پایایی، پرسشنامه تدوین شده بین ۳۰ نفر از دامداران مورد پیش‌آزمون قرار گرفت که ضریب آلفای

کرونیخ بخش‌های مختلف پرسشنامه بین ۰/۷۰۲ و ۰/۸۲۷ محاسبه شد (جدول ۲). سپس با استفاده از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) و روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب ۳۷۲ دامدار به‌صورت مرحله‌ای تعیین گردید. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها داده‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به‌منظور توصیف داده‌ها از شاخص‌های آماری، میانگین و انحراف معیار و ضریب تغییرات استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج توصیفی ارائه شده در جداول (۳)، محدوده‌ی سنی پاسخ‌گویان بین ۱۸ تا ۷۸ و بیش‌تر افراد در گروه سنی ۵۸-۳۸ سال قرار داشتند که ۷۸/۲ درصد آن‌ها را افراد متأهل و ۲۱/۸ درصد نیز مجرد تشکیل می‌دهد. توزیع سنی و وضعیت تأهل دامداران نشان از آن دارد که بسیاری از دامداران سنتی منطقه که از گذشته دور تاکنون نقش اصلی در تأمین گوشت قرمز و لبنیات موردنیاز منطقه را بر عهده داشتند، هم‌اینک فرزندان‌شان نیز این شغل را ادامه می‌دهند. همچنین زنان دامدار با حفظ سنت‌های قدیمی خود، در جهت سودآوری و بالا بردن سطح اقتصادی خانوار هم دوش با مردان تولید و فرآوری محصولات شیر را بر عهده‌دارند. سطح سواد بیش‌تر دامداران (۴۷/۶ درصد) پایین‌تر از دیپلم، ۲۲/۷ درصد بی‌سواد، ۱۴/۸ درصد دیپلم و ۱۴/۸ درصد نیز دارای تحصیلات دانشگاهی بودند که درصد بالای کم‌سوادی دامداران بیانگر درآمد اندک و مشکلات اقتصادی و فرهنگ حاکم در میان مردم منطقه است که موجب شده تمایل به تحصیل به‌ویژه در میان دامداران کاهش یابد و ساکنان این مناطق تمایل کمتری به تحصیلات دانشگاهی داشته باشند، ۸۰/۱ درصد از افراد بررسی شده دامداری را به‌صورت سنتی انجام می‌دهند، ۱۴/۲ درصد به شکل نیمه‌صنعتی و ۵/۶ درصد نیز به‌صورت صنعتی مشغول به دامداری هستند؛ غالب بودن دامداری سنتی در منطقه به دلیل وابستگی معیشت دامداران بر پایه دامداری متحرک و چرخاندن دام‌هایشان در قشلاق و ییلاق است. از نظر منبع تأمین آب مصرفی واحدهای دامداری (۴۴/۶ درصد) دامداران از آب لوله‌کشی، ۲۰/۴ درصد از چاه‌های شخصی، ۱۳/۴ درصد از چشمه‌ها و ۲۱/۵ درصد نیز از رودخانه‌ها استفاده می‌کنند. از لحاظ سهم نهاده‌های خوراکی در جیره غذایی گاو‌داری‌ها، کاه (گندم و جو) با ۶۰/۲ درصد بیشترین سهم، کنسانتره ۱۴/۵ درصد، یونجه ۷/۳ درصد و ذرت علوفه‌ای ۱۸ درصد را از سهم جیره غذایی را شامل شدند که با توجه به توانمندی‌های منطقه برای کشت محصولات علوفه‌ای مانند گندم و جو، حجم زیادی از انواع علوفه‌های دامی کاه و کلش برای دامداران فراهم شده است. از لحاظ منبع تأمین اطلاعات موردنیاز دامداری، ۷۸/۸ درصد از دوستان و سایر دامداران، ۷/۵ درصد از فروشندگان دارو، ۵/۶ درصد از اداره دامپزشکی، ۷/۸ درصد از کارشناسان و مروجان و ۳/۲ درصد نیز از رسانه‌های عمومی اطلاعات لازم را به دست می‌آورند. در حقیقت دانش بومی به دلیل مشارکتی بودن، در دسترس و ارزان بودن و منطبق بودن بر فرهنگ مردم درصد بالایی را از لحاظ منبع اطلاعات دامداران به خود اختصاص داده است. دامنه تغییرات سابقه شغل دامداری در منطقه مورد مطالعه بین ۲ تا ۶۵ سال و میانگین سابقه کار آنان نیز، ۱۸/۵۱ سال بود که نشان از ترکیب دامداران با تجربه کم و تجربه زیاد دارد. دامنه تعداد رأس دام سبک (گوسفند و بز) دامداران بین ۰-۲۸۰ رأس می‌باشد که به‌طور میانگین هر دامدار ۶۵ رأس دام سبک را مالک می‌شود. همچنین دامنه تعداد رأس دام سنگین (گاو) دامداران بین ۰-۴۶ رأس می‌باشد که به‌طور میانگین هر دامدار ۷ رأس دام سنگین را مالک است تمایل به پرورش دام سبک در بین دامداران به دلیل جثه کوچک و تمایل به جیره غذایی متنوع دام سبک است که فرصت خوبی برای سرمایه‌گذاری روی پرورش گوسفند و بز فراهم آورده است.

جدول ۳ - آمار توصیفی پاسخگویان

متغیر	سطح	فراوانی	درصد	درصد تجمعی	میانگین	انحراف معیار	میانه	نما (مد)	کمینه	بیشینه
جنسیت	مرد	۳۰۳	۸۱/۵							
	زن	۶۹	۱۸/۵							
وضعیت تأهل	مجرد	۸۱	۲۱/۸							
	متأهل	۲۹۱	۷۸/۲							
سن (سال)	کمتر از ۳۸ سال	۱۷۰	۴۵/۷	۴۵/۷						
	بین ۳۸ تا ۵۸	۱۲۸	۳۴/۴	۸۰/۱	۴۳/۰۴	۱۶/۰۲	۴۰	۲۳	۱۸	۷۸
	بیشتر از ۵۸	۷۴	۱۹/۹	۱۰۰						
میزان تحصیلات	بی سواد	۸۵	۲۲/۷							
	پایین تر از دیپلم	۱۷۷	۴۷/۶							
	دیپلم	۵۵	۱۴/۸							
	لیسانس و بالاتر	۵۵	۱۴/۸							
سابقه فعالیت دامداری	کمتر از ۲۰ سال	۲۶۵	۷۱/۲	۷۱/۲						
	۲۰ تا ۴۰ سال	۷۹	۲۱/۲	۹۲/۵	۱۸/۵۱	۱۳/۸۴	۱۵	۲۰	۲	۶۵
	بیشتر از ۴۰ سال	۲۸	۷/۵	۱۰۰						
تعداد دام (سبک)	کمتر از ۵۰ رأس	۲۹۸	۸۰/۱	۸۰/۱						
	۵۰ تا ۱۰۰ رأس	۶۴	۱۷/۲	۹۷/۳	۶۵/۹۷	۵۴/۳۱	۴۷	۰	۰	۲۸۰
	بیشتر از ۱۰۰ رأس	۱۰	۲/۷	۱۰۰						
تعداد دام (سنگین)	کمتر از ۱۰ رأس	۳۰۷	۸۲/۵	۸۲/۵						
	۱۰ تا ۲۰ رأس	۴۸	۱۲/۹	۹۵/۷	۶/۹۲	۷/۹۷	۴	۴	۰	۴۶
	بیشتر از ۲۰ رأس	۱۶	۴/۳	۱۰۰						
منبع دریافت اطلاعات	دوستان و سایر دامداران	۲۹۳	۷۸/۸							
	فروشنندگان دارو	۲۸	۷/۵							
	اداره دامپزشکی	۲۱	۵/۶							
	کارشناسان و مروجان	۱۸	۴/۸							
منبع آب مصرفی دامداری	رسانه‌های عمومی	۱۲	۳/۲							
	چاه شخصی	۷۶	۲۰/۴							
	رودخانه	۸۰	۲۱/۵							
	چشمه	۵۰	۱۳/۴							
نوع تأسیسات صنعتی	آب لوله‌کشی	۱۶۶	۴۴/۶							
	سنتی	۲۹۸	۸۰/۱							
	نیمه‌صنعتی	۵۳	۱۴/۲							
نوع جیره غذایی دام	صنعتی	۲۱	۵/۶							
	کاه (گندم و جو)	۲۲۴	۶۰/۲							
	ذرت علوفه	۶۷	۱۸							
	یونجه	۲۷	۷/۳							
کسنانتره		۵۴	۱۴/۵							

منبع: یافته‌های پژوهش

اولویت‌بندی نیازهای آموزشی (MWDS)

برای تعیین درجه نیاز آموزشی، از مدل بوریچ برای میزان اهمیت هر موضوع آموزشی و میزان مهارت و توانمندی در هر یک از موضوع‌های آموزشی استفاده شد. با توجه به این مدل در پژوهش حاضر، دامداران با استفاده از طیف لیکرت در مورد هر یک از سؤالات پرسشنامه مشخص کردند که هر یک از موضوعات آموزشی مورد نظر تا چه حد برای آنان اهمیت دارد. عدد (۱) نشان‌دهنده اهمیت نداشتن و عدد (۵) نشان‌دهنده اهمیت زیاد موضوع آموزشی است. سپس میزان مهارت خود را نیز با استفاده از طیف لیکرت مشخص کردند. عدد (۱) نشان‌دهنده مهارت نداشتن و عدد (۵) نشانه مهارت زیاد بود. بدین ترتیب برای هر موضوع آموزشی ۲ امتیاز محاسبه شد، که یکی بیانگر میزان اهمیت و دیگری بیانگر میزان مهارت و تسلط دامداران در موضوع آموزشی بود.

نمره اولویت آموزشی = میانگین اهمیت - سطح عملکرد)

$$(I - C) \times MI = (MWDS)$$

I = اهمیت هر یک از موضوعات آموزشی از نظر هر یک از دامداران

C = سطح مهارت دامداران

MI = میانگین اهمیت هر یک از موضوعات آموزشی

در این مدل، موضوع‌های آموزشی که نمره اولویت آن‌ها بیشتر از ۳ باشد، نیاز به آموزش بالا دارند. موضوع‌هایی که نمره اولویت آن‌ها بیشتر از ۳ و ۱ باشد، جزء نیازهای آموزشی نبوده، ولی نیاز به تقویت دارند. موضوع‌هایی که نمره اولویت آن‌ها کمتر از ۱ باشد به آموزش نیاز ندارند.

دیدگاه دامداران پیرامون اهمیت مهارت‌های دامداری

جدول (۴) طبقه‌بندی میزان اهمیت موضوع‌های آموزشی را نشان می‌دهد که به‌کارگیری فناوری‌های نوین در دامداری (حسگرها، دستبندهای الکترونیک و سیستم‌های تهویه پیشرفته)، آشنایی با بازار و قیمت محصولات دامی و نحوه فروش دام و چگونگی شیردهی به گوساله‌ها، بره‌ها و بزغال به‌عنوان بااهمیت‌ترین نیازهای آموزشی شناخته شدند و تغذیه دام‌ها در زمان‌های مشخص (آبستنی، زایمان، بیماری) و تهیه جیره مناسب، سالم بودن علوفه چراگاهی و غنی بودن و تعیین نسبت تعداد قوچ به میش در فصل جفت‌گیری کم‌اهمیت‌ترین موضوعات آموزشی از دیدگاه دامداران می‌باشند.

جدول ۴ - دیدگاه دامداران پیرامون میزان اهمیت مهارت‌های دامداری

رتبه	ضریب تغییرات (CV)	میانگین	انحراف معیار	مؤلفه/موضوع آموزشی
۱	۰/۵۸۲	۲/۱۸	۱/۲۷	به‌کارگیری فناوری‌های نوین در دامداری (حسگرها، دستبندهای الکترونیک و سیستم‌های تهویه پیشرفته)
۲	۰/۵۳۶	۲/۵۹	۱/۳۹	آشنایی با بازار و قیمت محصولات دامی و نحوه فروش دام
۳	۰/۵۰۰	۲/۹۷	۱/۲۹	چگونگی شیردهی به گوساله‌ها، بره‌ها و بزغاله
۴	۰/۴۹۸	۲/۷۹	۱/۳۹	آشنایی با بازار نهاده‌ها و خوراک موردنیاز دام
۵	۰/۴۸۲	۲/۸۶	۱/۳۸	اطمینان از بی‌خطر بودن شیر و فرآورده‌های آن
۶	۰/۴۷۳	۲/۴۳	۱/۱۵	نرخ تبدیل علوفه به گوشت
۷	۰/۴۷۰	۲/۷۴	۱/۲۹	آماده‌سازی انبار، سیلو و یا سکوی مناسب جهت نگهداری علوفه
۸	۰/۴۵۹	۲/۸۱	۱/۲۹	طراحی و ساخت جایگاه مناسب برای دام
۹	۰/۴۴۴	۳/۲۳	۱/۴۰	ذبح دام بر اساس موازین علمی و شرعی
۱۰	۰/۴۳۹	۲/۸۰	۱/۲۳	آشنایی با ضدعفونی‌کننده‌های شیمیایی و روش محلول‌پاشی
۱۱	۰/۴۳۷	۳	۱/۱۴	سامانه‌ها یا برنامه‌های مجازی مرتبط با دامداری
۱۲	۰/۴۳۶	۳/۰۷	۱/۳۴	نحوه و زمان مناسب تلقیح دام‌ها
۱۳	۰/۴۳۶	۳/۰۵	۱/۳۳	اقدامات پیشگیرانه و آمادگی در برابر حوادث طبیعی از قبیل سیل و خشک‌سالی
				...
۱۴	۰/۴۳۲	۳/۲۴	۱/۴۰	شست و شوی بستر جایگاه دام و دفع پساب حاصل از آن
۱۵	۰/۴۲۷	۳/۱۱	۱/۳۳	امنیت و نگهداری دام
۱۶	۰/۴۲۷	۲/۸۱	۱/۲۰	نوع واکسن و زمان واکسینه کردن دام طبق یک برنامه مدون و دقیق
۱۷	۰/۴۲۷	۲/۷۵	۱/۲۰	آشنایی با وسایل مورد استفاده در امور دام و لوازم و تجهیزات شیردوشی و میکسرها
۱۸	۰/۴۲۶	۳/۲۶	۱/۳۹	تلقیح مصنوعی
۱۹	۰/۴۰۶	۳/۳۹	۱/۳۳	روش جمع‌آوری یا دفع کود و فضولات دامی
۲۰	۰/۴۰۱	۳/۰۹	۱/۲۴	پیشگیری و درمان بیماری‌ها
۲۱	۰/۴۰۰	۲/۹۲	۱/۱۷	توانایی برقراری ارتباط با افراد مختلف از جمله مشتری
۲۲	۰/۳۹۸	۴/۰۱	۱/۲۸	تشخیص آبستنی و نحوه زایمان دام
۲۳	۰/۳۹۱	۳/۱۴	۱/۲۳	آشنایی با بیماری‌های مشترک دام و انسان
۲۴	۰/۳۸۰	۳/۳۶	۱/۲۳	دمای مناسب محیط و جایگاه دام
۲۵	۰/۳۶۸	۳/۳۴	۳/۲۳	نحوه تزریق دارو به دام
۲۶	۰/۳۶۴	۳/۴۸	۱/۲۷	مراقبت‌های فردی (استفاده از وسایل حفاظت فردی ماسک، دستکش، چکمه و ...)
۲۷	۰/۳۶۴	۳/۱۸	۱/۱۶	انجام فعالیت‌های دامداری گروهی یا اشتراکی
۲۸	۰/۳۵۷	۳/۴۴	۱/۲۳	چیدن پشم گوسفند و سم چینی
۲۹	۰/۳۵۲	۳/۶۹	۱/۳۰	بیمه دام
۳۰	۰/۳۵۲	۳/۵۵	۱/۲۵	تغذیه دام‌ها در زمان‌های مشخص (آبستنی، زایمان، بیماری) و تهیه جیره مناسب
۳۱	۰/۳۴۶	۳/۲۶	۱/۱۳	سالم بودن علوفه چراگاهی و غنی بودن
۳۲	۰/۳۳۰	۳/۷۲	۱/۲۳	تعیین نسبت تعداد قوچ به میش در فصل جفت‌گیری

منبع: یافته‌های پژوهش

وضعیت مهارت‌های دامداران

با توجه به جدول (۵)، دامداران در شست و شوی بستر جایگاه دام و دفع پساب حاصل از آن، روش جمع‌آوری یا دفع کود و فضولات دامی و چیدن پشم گوسفند و سم چینی بیشترین مهارت و در آشنایی با ضدعفونی‌کننده‌های شیمیایی و روش محلول‌پاشی، تشخیص آبستنی و نحوه زایمان دام و سالم بودن علوفه چراگاهی و غنی بودن آن کمترین مهارت را دارا هستند.

جدول ۵ - وضعیت مهارت‌های دامداران

رتبه	ضریب تغییرات (CV)	میانگین	انحراف معیار	مؤلفه/موضوع آموزشی
۱	۰/۵۷۴	۲/۵۶	۱/۴۷	شست و شوی بستر جایگاه دام و دفع پساب حاصل از آن
۲	۰/۵۶۸	۲/۰۴	۱/۱۶	روش جمع‌آوری یا دفع کود و فضولات دامی
۳	۰/۵۵۹	۲/۰۲	۱/۱۳	چیدن پشم گوسفند و سم چینی
۴	۰/۵۵۱	۲/۹۰	۱/۰۶	دمای مناسب محیط و جایگاه دام
۵	۰/۵۲۱	۲/۶۱	۱/۳۶	مراقبت‌های فردی (استفاده از وسایل حفاظت فردی ماسک، دستکش، چکمه و ...)
۶	۰/۵۰۴	۲/۰۶	۱/۰۴	به‌کارگیری فناوری‌های نوین در دامداری (حسگرها، دستبندهای الکترونیک و سیستم‌های تهویه پیشرفته)
۷	۰/۴۹۵	۲/۲۲	۱/۱۰	تلقیح مصنوعی
۸	۰/۴۸۲	۲/۷۲	۰/۹۷	نوع واکسن و زمان واکسینه کردن دام طبق یک برنامه مدون و دقیق
۹	۰/۴۷۷	۲/۴۷	۱/۱۸	اقدامات پیشگیرانه و آمادگی در برابر حوادث طبیعی از قبیل سیل و خشک‌سالی ...
۱۰	۰/۴۶۴	۲/۵۰	۱/۱۶	آشنایی با بازار نهاده‌ها و خوراک موردنیاز دام
۱۱	۰/۴۶۲	۲/۷۱	۱/۱۶	بیمه دام
۱۲	۰/۴۵۶	۲/۵۰	۱/۱۴	آشنایی با بازار و قیمت محصولات دامی و نحوه فروش دام
۱۳	۰/۴۳۵	۲/۴۱	۱/۰۵	نرخ تبدیل علوفه به گوشت
۱۴	۰/۴۲۷	۳/۱۰	۱/۳۳	امنیت و نگهداری دام
۱۵	۰/۴۲۷	۲/۴۸	۱/۰۶	آشنایی با وسایل مورد استفاده در امور دام و لوازم و تجهیزات شیردوشی و میکسرها
۱۶	۰/۴۲۶	۲/۵۸	۱/۱۰	آماده‌سازی انبار، سیلو و یا سکوی مناسب جهت نگهداری علوفه
۱۷	۰/۴۱۸	۲/۶۵	۱/۱۱	اطمینان از بی‌خطر بودن شیر و فرآورده‌های آن
۱۸	۰/۳۸۶	۲/۷۴	۱/۰۶	انجام فعالیت‌های دامداری گروهی یا اشتراکی
۱۹	۰/۳۷۷	۳/۲۳	۱/۲۲	نحوه تزریق دارو به دام
۲۰	۰/۳۷۴	۲/۹۴	۱/۱۰	نحوه و زمان مناسب تلقیح دام‌ها
۲۱	۰/۳۶۸	۳/۲۷	۱/۲۵	پیشگیری و درمان بیماری‌ها
۲۲	۰/۳۶۸	۲/۲۹	۱/۲۷	آشنایی با بیماری‌های مشترک دام و انسان
۲۳	۰/۳۶۲	۳/۰۲	۱/۱۶	تغذیه دام‌ها در زمان‌های مشخص (آبستنی، زایمان، بیماری) و تهیه جیره مناسب
۲۴	۰/۳۵۲	۳/۱۲	۱/۱۰	تعیین نسبت تعداد قوچ به میش در فصل جفت‌گیری
۲۵	۰/۳۵۲	۲/۷۸	۰/۹۸	توانایی برقراری ارتباط با افراد مختلف از جمله مشتری
۲۶	۰/۳۳۷	۲/۴۹	۰/۸۴	طراحی و ساخت جایگاه مناسب برای دام
۲۷	۰/۳۳۴	۲/۹۱	۰/۹۷	ذبح دام بر اساس موازین علمی و شرعی
۲۸	۰/۲۳۱	۳/۵۸	۰/۹۲	چگونگی شیردهی به گوساله‌ها، بره‌ها و بزغاله‌ها
۲۹	۰/۳۰۵	۳/۰۱	۰/۹۲	سامانه‌ها یا برنامه‌های مجازی مرتبط با دامداری
۳۰	۰/۲۹۱	۳/۱۹	۰/۹۳	آشنایی با ضدعفونی‌کننده‌های شیمیایی و روش محلول‌پاشی
۳۱	۰/۲۵۶	۳/۲۱	۱/۰۳	تشخیص آبستنی و نحوه زایمان دام
۳۲	۰/۳۰۷	۳/۱۵	۱/۲۱	سالم بودن علوفه چراگاهی و غنی بودن

* دامنه میانگین‌ها بین ۱ = بسیار کم تا ۵ = بسیار زیاد می‌باشد

ارزیابی و تحلیل نیازهای آموزشی

در این پژوهش ۳۲ صلاحیت و توانمندی مورد نیاز بر پایه نمره اولویت که از مدل بورلیج به دست آمده در جدول (۶) اولویت‌بندی شدند.

جدول ۶- نمره اولویت

امتیاز اولویت (I - C) × mI	I-C	میزان مهارت (I)	میزان مهارت (C)	نیاز آموزشی
۴/۴۰	۱/۳۲	۳/۲۳	۳/۳۴	نحوه تزریق دارو به دام
۳/۶۱	۰/۸۴	۲/۷۱	۳/۶۹	بیمه دام
۳/۳۹	۱/۰۴	۲/۲۲	۳/۲۶	تلقیح مصنوعی
۳/۰۲	۰/۸۷	۲/۶۱	۳/۴۸	مراقبت‌های فردی (استفاده از وسایل حفاظت فردی ماسک، دستکش، چکمه و ...)
۲/۹۲	۰/۷۳	۳/۲۸	۴/۰۱	تشخیص آبستنی و نحوه زایمان دام
۲/۵۳	۰/۶۷	۳/۱۲	۳/۷۹	تعیین نسبت تعداد قوچ به میش در فصل جفت‌گیری
۲/۴۷	۰/۸۰	۲/۲۹	۳/۰۹	پیشگیری و درمان بیماری‌ها
۲/۲۰	۰/۶۸	۲/۵۶	۳/۲۴	شست و شوی بستر جایگاه دام و دفع پساب حاصل از آن
۲/۲۶	۰/۶۱	۳/۱۱	۳/۷۲	امنیت و نگهداری دام
۱/۸۸	۰/۵۳	۳/۰۲	۳/۵۵	تغذیه دام‌ها در زمان‌های مشخص (آبستنی، زایمان، بیماری) و تهیه جیره مناسب
۱/۷۶	۰/۵۸	۲/۴۷	۳/۰۵	اقدامات پیشگیرانه و آمادگی در برابر حوادث طبیعی از قبیل سیل و خشک‌سالی و ...
۱/۵۴	۰/۴۶	۲/۹۰	۳/۳۶	دمای مناسب محیط و جایگاه دام
۱/۵۴	۰/۳۹	۳/۵۸	۳/۹۷	چگونگی شیردهی به گوساله‌ها، بره‌ها و بزغاله
۱/۳۹	۰/۴۴	۲/۷۴	۳/۱۸	انجام فعالیت‌های دامداری گروهی یا اشتراکی
۱/۲۴	۰/۳۹	۲/۸۰	۳/۱۹	آشنایی با ضدعفونی‌کننده‌های شیمیایی و روش محلول‌پاشی
۱/۰۳	۰/۳۲	۲/۹۱	۳/۲۳	ذبح دام بر اساس موازین علمی و شرعی
۰/۸۹	۰/۳۲	۲/۴۹	۲/۸۱	طراحی و ساخت جایگاه مناسب برای دام
۰/۸۰	۰/۲۹	۲/۵۰	۲/۷۹	آشنایی با بازار نهاده‌ها و خوراک موردنیاز دام
۰/۷۴	۰/۲۷	۲/۴۸	۲/۷۵	آشنایی با وسایل مورد استفاده در امور دام و لوازم و تجهیزات شیردوشی و میکسرها
۰/۷۲	۰/۲۱	۲/۰۲	۳/۴۴	چیدن پشم گوسفند و سم چینی
۰/۶۰	۰/۲۱	۲/۶۵	۲/۸۶	اطمینان از بی‌خطر بودن شیر و فرآورده‌های آن
۰/۴۰	۰/۱۲	۲/۰۴	۳/۳۹	روش جمع‌آوری یا دفع کود و فضولات دامی
۰/۳۹	۱/۰۸	۲/۰۶	۳/۱۴	آشنایی با بیماری‌های مشترک دام و انسان
۰/۳۹	۰/۱۳	۲/۹۴	۳/۰۷	نحوه و زمان مناسب تلقیح دام‌ها
۰/۳۵	۰/۱۱	۳/۱۵	۳/۲۶	سالم بودن علوفه چراگاهی و غنی بودن
۰/۲۶	۰/۱۲	۲/۰۶	۲/۱۸	به‌کارگیری فناوری‌های نوین در دامداری (حسگرها، دستبندهای الکترونیک و سیستم‌های تهویه پیشرفته)
۰/۲۵	۰/۰۹	۲/۷۲	۲/۸۱	نوع واکسن و زمان واکسینه کردن دام طبق یک برنامه مدون و دقیق
۰/۴۳	۰/۱۶	۲/۵۸	۲/۷۴	آماده‌سازی انبار، سیلو و یا سکوی مناسب جهت نگهداری علوفه
۰/۴۰	۰/۱۴	۲/۷۸	۲/۹۲	توانایی برقراری ارتباط با افراد مختلف از جمله مشتری
۰/۲۳	۰/۰۹	۲/۵۰	۲/۵۹	آشنایی با بازار و قیمت محصولات دامی و نحوه فروش دام
۰/۰۴	۰/۰۲	۲/۴۱	۲/۴۳	نرخ تبدیل علوفه به گوشت
۰/۰۳	۰/۰۱	۳	۳/۰۱	سامانه‌ها یا برنامه‌های مجازی مرتبط با دامداری

منبع: یافته‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل نشان می‌دهد که بالاترین و بیشترین نیازهای آموزشی دامداران عبارت‌اند از: نحوه تزریق دارو به دام، بیمه دام، تلقیح مصنوعی، مراقبت‌های فردی (استفاده از وسایل حفاظت فردی ماسک، دستکش، چکمه و ...) می‌باشند که نیاز به آموزش بالا دارند. همچنین بنابراین نتایج تشخیص آبتنی و نحوه زایمان دام، تعیین نسبت تعداد قوچ به میش در فصل جفت‌گیری، پیشگیری و درمان بیماری‌ها، شست و شوی بستر جایگاه دام و دفع پساب حاصل از آن، امنیت و نگهداری دام، تغذیه دام‌ها در زمان‌های مشخص (آبتنی، زایمان، بیماری) و تهیه جیره مناسب، اقدامات پیشگیرانه و آمادگی در برابر حوادث طبیعی از قبیل سیل و خشک‌سالی، دمای مناسب محیط و جایگاه دام، چگونگی شیردهی به گوساله‌ها، بره‌ها و بزغاله، انجام فعالیت‌های دامداری گروهی یا اشتراکی، آشنایی با ضدعفونی‌کننده‌های شیمیایی و روش محلول‌پاشی و ذبح دام بر اساس موازین علمی و شرعی نیاز به تقویت دارند و سایر نیازهای موجود (میانگین کمتر از ۰/۱) به آموزش نیازی ندارند.

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به نقش نیروی انسانی در تولیدات واحدهای دامداری از لحاظ کمیت و کیفیت، ضروری است نقاط قوت و ضعف و کمبودهای آن‌ها در زمینه سطح دانش و مهارت و نیازهای آموزشی آن‌ها شناسایی شود. چرا که برای موفقیت در کارهای دامداری پیشرفت‌های علمی ضروری به نظر می‌رسند. بر این اساس تحقیق حاضر باهدف نیازسنجی آموزشی دامداران شهرستان خرم‌آباد اجرا شد که یافته‌های به‌دست‌آمده به این شرح می‌باشند:

نتایج حاصل از اولویت‌بندی نیازهای آموزشی بر اساس مدل بورپچ نشان داد که اولویت اول نیاز آموزشی دامداران نحوه تزریق دارو به دام است. از آنجا که دام زنده به مراقبت‌های خاصی نیاز دارد تا در مقابل بیماری‌های مختلف مقاومت داشته و بهترین بازدهی را داشته باشد دامداران باید در دوره‌های مختلف برای جلوگیری از بروز مشکلات و بیماری‌ها به دام خود داروهای مختلفی را تزریق کنند تا دام‌ها در مقابل انواع بیماری‌ها مقاوم شوند. اگرچه بیشتر تزریقات توسط دامپزشک باید انجام شود اما یک دامدار نیز باید با چگونگی تزریقات دارو به دام آشنا باشد تا در موقعیت‌های ضروری بتواند باعث بهبود شرایط اضطراری دام خود شود؛ اما در صورتی که تزریق به‌درستی انجام نگردد آسیب‌های خطرناکی در پی خواهد داشت لذا پیشنهاد می‌شود از روش‌های آموزشی عملی و انفرادی از قبیل حضور کارشناس در محل برای آموزش نکاتی از قبیل نام دارو و غلظت آن، دستور مصرف، فرمولاسیون دارو، خطرات مصرف، موارد عدم مصرف و نوع تزریق دارو استفاده شود.

اولویت دوم نیاز آموزشی اعضا، بیمه دام بود. از آنجاکه دام‌ها سرمایه مهمی به‌حساب می‌آیند و افزایش قیمت و بیماری‌هایی آن‌ها باعث نگرانی دامداران می‌شود در این راستا نیاز شدیدی جهت پوشش خطرات دام و وجود بیمه دام احساس می‌شود. زیرا عدم آگاهی در مورد چنین پوشش بیمه‌ای می‌تواند خسارات جبران‌ناپذیری برای دامدار به همراه داشته باشد. این نتیجه با نتایج Kumar Singh et al., (2018) و گل محمدی و همکاران (۱۳۹۵) هم‌راستا است. در این زمینه پیشنهاد می‌شود کارگزاران بیمه در شعب، با تبلیغات و آموزش‌های ترویجی، دامداران را از مزایای بیمه با کمک دامداران پیشرو، بزرگان محلی و دوستان و آشنایان دامداران آگاه کنند. همچنین شرکت‌های تعاونی از تمام ظرفیت‌های شهرستانی برای اطلاع‌رسانی به دامداران استفاده کنند

سومین نیاز آموزشی دامداران تلقیح مصنوعی است. این نتیجه با یافته‌های Tselaele et al., (2018) و پادار یامچی (۱۳۸۳) هم‌راستا است. بالا بودن اولویت آموزشی تلقیح مصنوعی نشان از درصد باروری بیشتر این روش و دسترسی

به زن‌های باکیفیت با کمترین هزینه برای دامداران دارد. لذا دامداران دیگر به انتظار زادوولد طبیعی دام‌های خود نخواهند نشست و با کمک علم و دانش جدید خواهند توانست میزان زادوولد را در دام‌های خود بالا ببرند. به همین منظور شخصی که این کار را انجام می‌دهد نیاز به تخصص و مهارت بالا در این زمینه دارد. با توجه به اهمیت روش تلقیح مصنوعی در تولید دام‌های باکیفیت پیشنهاد می‌شود به منظور افزایش سطح دانش علمی و عملی دامداران برای دستیابی به صفاتی از قبیل چندقلوزایی در گوسفند، خصوصیات تولیدمثلی بالا، افزایش درآمد دامداران، بهبود و افزایش تولیدات دامی، تشکیل کارگاه‌های آموزشی تلقیح مصنوعی مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گیرد.

مراقبت‌های فردی دامدار (استفاده از وسایل حفاظت فردی ماسک، دستکش، چکمه و ...) و رعایت نکات بهداشتی و روش‌های صحیح دامداری در کنار اقدامات کنترلی از مهم‌ترین راه‌های پیشگیری از بروز بیماری‌های دامی و بیماری‌هایی مشترک بین انسان و دام است که اولویت چهارم را به خود اختصاص داده است. رعایت نکات بهداشتی موجبات تأمین سلامت دام، پروتئین حیوانی سالم برای مصرف انسان، سلامت افراد جامعه و پیشگیری بیماری‌های مشترک بین انسان و دام می‌شود. این نتیجه با یافته‌های (Tselaele et al., (2018)، Kumar Singh et al., (2018)، پادار یامچی (۱۳۸۳) و میر رحیمی (۱۳۸۲) مطابقت دارد. ضروری است به منظور بهبود ارتقا علمی و تجربی، افزایش سلامت دامداران و به روز کردن اطلاعات بهره‌برداران، سازمان جهاد کشاورزی استان اقدامات لازم را برای برگزاری دوره آموزشی بهداشتی به منظور پیشگیری از بروز بیماری‌های مشترک دام و انسان و سلامت دامداران به عمل آورد. تشخیص آبستنی و نحوه زایمان دام نیز اولویت بالایی نسبت به سایر موارد دارد. برای یک دامدار یکی از بهترین زمان‌ها در طول کار خود هنگام متولد شدن بره‌ها یا گوساله‌هایی است که مدت‌ها برای به دنیا آمدن آن‌ها تلاش و هزینه زیادی را صرف کرده است. لذا ارزش اقتصادی تشخیص آبستنی سریع و به موقع نیز در دام‌ها از نیازهای آموزشی دامداران می‌باشد. در این راستا توصیه می‌شود اداره دامپزشکی استان با برگزاری دوره‌های آموزشی - ترویجی برای دامداران به منظور شناخت عوامل سقط‌جنین و راه‌های پیشگیری از آن در دام‌ها و مدیریت سقط‌جنین در دام که یکی از معضلات بهداشتی دامداری است آموزش‌های لازم ارائه دهند.

امنیت و نگهداری دام نیز یکی از نیازهای آموزشی مهم دامداران می‌باشد. از آنجاکه استفاده از روش‌های نگهداری سنتی زمینه‌ساز سوءاستفاده افراد سودجو می‌شود، آگاه‌سازی دامداران و اجرای طرح‌های مقابله‌ای برای افزایش امنیت دامداران ضروری است. این نتایج با یافته‌های Karah Shumway (2013) هم‌راستا است. در این زمینه پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ریزان، دامداران را آموزش دهند تا به طور منظم دام‌های خود را مورد سرکشی و کنترل قرار دهند و نسبت به تردد افراد غریبه کنجکاو باشند، از دادن اطلاعات شخصی نظیر تعداد دام، محل چرای دام و غیره به افرادی که روی آن‌ها شناختی ندارند خودداری کنند. همچنین استفاده از پلاک‌های بهداشتی، علامت‌گذاری دام و ردیاب می‌تواند راهکارهای پیشگیرانه و کنترلی مناسبی برای پیشگیری از سرقت دام باشند.

منابع

۱. تیرگر، آ، آقاری، ز، سالاری، ف، رجبعلیان، م. ۱۳۹۱. بررسی وضعیت بهداشتی دامداران و دامداری‌های شهرستان بابل با تأکید بر ملاحظات بهداشت حرفه‌ای. بهداشت و ایمنی کار. ۲ (۲): ۱۳-۲۲.
۲. خندقی، ا، جامه بزرگ، م، سعیدی رضوانی، م. ۱۳۹۱. نیازسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای هنرآموزان هنرستان‌های فنی حرفه‌ای بر مبنای مدل بوریچ و مدل کوادرانت، دو فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، ۲ (۱): ۱۸۹-۲۲۴.

۳. پادار یامچی، س. ۱۳۸۳. بررسی نگرش و نیازهای آموزشی دامداران در زمینه‌ی تلقیح مصنوعی در گاوهای شیری (مطالعه‌ی موردی: مزارع گاوهای شیری شهرستان مرند)، فصلنامه روستا و توسعه، ۳ (۳۱).
۴. حاجی میررحیمی، د. ۱۳۸۲. بررسی نیازهای آموزشی شاغلان گاو‌داری‌های نیمه‌صنعتی استان قم. پژوهش و سازندگی در امور دام و آبزیان، ۳ (۶۱).
۵. زرافشانی، ک. آگهی، ح، خالدی، خ. ۱۳۹۰. نیازسنجی آموزشی زنان روستای قمام شهرستان سنقر. زن در توسعه و سیاست، ۹ (۱): ۱۸۳ - ۱۶۵.
۶. سازمان جهاد کشاورزی استان لرستان. ۱۳۹۶. آمارنامه کشاورزی استان لرستان در سال ۱۳۹۵. اداره آمار و فناوری اطلاعات، معاونت برنامه‌ریزی و امور اقتصادی.
۷. گل محمدی، ف، شاهی کریموی، ع، سارانی، و. ۱۳۹۵. ارزیابی نیازهای آموزشی - ترویجی گاو‌داران پرورش‌دهنده گاو شیری در مجتمع دامداری شهر اسلامیه استان خراسان جنوبی. سومین کنفرانس بین‌المللی توسعه پایدار، راهکارها و چالش‌ها با محوریت کشاورزی، منابع طبیعی، محیط‌زیست و گردشگری، تبریز <https://civilica.com/doc/639944>
۸. ملاشاهی، غ، ارباب، ع. ۱۳۹۹. نیازسنجی دوره‌های آموزشی عشایر منطقه سیستان در خصوص الگوی مناسب تغذیه دام. پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی. ۱۲ (۵۵): ۱۹۹ - ۱۸۷.
۹. منفرد، ن. فاطمی، م. رضایی مقدم، ک. مقدس فریمانی، ش. بیات، پ، امیرامینی خلفلو، م. ۱۳۹۸. نیازسنجی آموزشی دوره‌های مهارت‌آموزی کشاورزی ارگانیک برای بهره‌برداران استان بوشهر. فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی. ۱۱ (۵۱): ۸۳ - ۱۰۸.
10. Abdel Rahman Ibrahim, Mostafa. Dorinab, Mocuta. Ibrahim, Abdelrazek. (2014). How rural agricultural development projects (animal production) can use projects benefits for improving the economics states of farmers. *Journal of Procedia Economics and Finance*, 9(59): 484-489.
11. Borich, Gary. D. (1980). A need assessment model for conducting flow- up studies. *The Journal of Teacher Education*, 31(3), 39-42.
12. Conklin, I. N., L. L. Hook, J. B. Kelbaugh, & D. R. Nieto. (2003). Identifying needs of extension personnel: A comprehensive model. *Proceedings of the 19th*. 150-158.
13. Garcia- Ruize. A. John B. Cole, Paul M. VanRaden, and Curtis P. Van Tassell. (2016). Changes in genetic selection differentials and generation intervals in US Holstein dairy. Cattle as a result of genomic selection. *Agricultural sciences*. 113 (28) E3995-E4004
14. Kumar Singh, Sandeep. Singh, Ruchi, Mandal, Amir Amin Sheikh. Rakshanda, Bhagat, (2018). A study on training needs for animal husbandry practices in Banda District of Uttar Pradesh (U.P.), *Journal of Pharmacognosy and Photochemistry*. 7(1), 184-187.
15. Puente-Rodríguez, Daniel. Bos Bram.P. & Groot Koerkamp, Peter. W.G. (2019), Rethinking livestock production systems on the Galápagos Islands: Organizing knowledge-practice interfaces through reflexive interactive design, *Journal of Environmental Science and Policy*, 101 (2), 166-174.
16. Rojas-Downing, M. Melisa., Nejadhashemi, A. Poua., Harrigan, Timothy. & Woznicki, Sean. A. (2017), Climate change and livestock: Impacts, adaptation, and mitigation, *Journal of Climate Risk Management*, 16(3), 145-163.
17. Shumway, Karah. (2013). Needs Assessment for Pr Needs Assessment for Promoting Liv omoting Livestock and E ock and Equine Saf quine Safety for ety for Diné Youth. All Graduate Theses and Dissertations. Utah State University.
18. Dideriksen. Sarah M. (2018). A needs assessment for Colorado beef poducers. In partial fulfillment of the requirements for the Degree of Master of Science Colorado State University.

19. Tselaesele N. M.I; Bagwasi N.II; Lepetu J.III; Bahta S.IV; Oladele I. O.(2018). Training needs assessment for transformation of smallholder livestock farming in Botswana, *S Afr. Jnl. Agric.* 46(1), 92 – 105.
20. Thornton, Philip. K. (2010). Livestock production: Recent trends, future prospects. *Philosophical Transactions of the Royal Society B Biological Science.* 365 (1554), 2853–2867.